

Abandonar la repressió per començar a construir un nou consens polític

Consideracions entorn de la Sentència del Tribunal Suprem i camins de sortida del conflicte

Justícia i Pau de Catalunya
Març de 2020

*No es pot realment assolir la pau sense que hi
hagi un diàleg convençut d'homes i dones que busquin la
veritat més enllà de les ideologies i de les opinions
diferents.*

Papa Francesc,
Missatge per la 53a Jornada Mundial de la Pau 2020

RESUM: En aquest document, Justícia i Pau de Catalunya analitza la Sentència dictada pel Tribunal Suprem espanyol que condemna per sedició i altres delictes nou líders socials i polítics catalans amb relació als fets entorn de l'1-O-2017.

El punt de vista de l'entitat és la promoció dels drets humans, de les persones i dels pobles, la justícia social i la pau, inspirats en la fe i la doctrina social de l'Església, a fi d'oferir una opinió que pugui ser útil per aquells que puguin tenir-hi interès.

En tot cas, aquest és un document obert al debat i a la crítica. Expressa el posicionament en consciència de l'entitat, però no pretén representar ningú més i respecta plenament que altres persones o institucions eclesials tinguin opinions molt diferents. Tampoc no es pretén formular una valoració política ni moral, ni positiva ni negativa, de les posicions polítiques o les decisions preses per les persones condemnades, sobre les quals són possibles una gran diversitat d'opinions legítimes. Tampoc es busca la defensa ni la identificació amb cap opció política concreta sobre el fons de la qüestió. Totes les opcions i opinions en aquest terreny són legítimes i respectables, mentre es defensin de forma pacífica i respectuosa dels drets i les opinions d'altres.

Justícia i Pau, reiterant el que ha expressat en comunicats anteriors, raona en profunditat, amb assessorament tècnic, la seva convicció que es tracta d'una

condemna errònia i injusta, que suposa una violació dels principis democràtics i els drets fonamentals dels afectats, d'acord amb el que han dictaminat molt diverses institucions independents i ONG de drets humans. Considera també que aquesta sentència, i també la resta de processos penals en curs pels mateixos fets, compliquen la resolució del conflicte polític existent i perjudiquen greument la convivència, i demana l'exoneració i alliberament de tots els condemnats.

Justícia i Pau fa una crida a l'Estat a abandonar el camí injustificat de la repressió penal d'aquests fets i reclama a tots els actors implicats l'inici d'un procés multilateral de diàleg i negociació que afronti el conflicte subjacent. El diàleg profund, seriós, sincer i pacient és l'únic camí possible. L'objectiu ha de ser arribar a una solució política justa, democràtica i duradora i a un nou consens social i polític que sigui acceptat àmpliament per la ciutadania de Catalunya.

Índex del document:

1. La nostra perspectiva
2. Una condemna jurídicament i èticament inacceptable
3. La pèrdua parcial de vigència a Catalunya de la Constitució de 1978
4. Única sortida: construir un nou consens polític

El dia 14 d'octubre de 2019 es va fer pública la Sentència dictada pel Tribunal Suprem espanyol per la qual es condemna dotze dirigents socials i polítics catalans per diferents delictes, relacionats amb els fets succeïts entre setembre i octubre de 2017, i imposa a nou d'ells penes que van entre els 9 i els 13 anys de presó.

Des d'aleshores vivim a Catalunya temps molt convulsos. Una part majoritària de la ciutadania i la societat civil (incloent-hi sindicats, patronals, col·legis professionals, ONG, entitats socials, culturals, cíviques, esportives, religioses, institucions universitàries...), ha expressat una gran indignació i rebuig a aquesta decisió judicial.

Es van succeir des d'aquell dia declaracions contràries i múltiples mobilitzacions de protesta pacífiques, i accions de bloqueig d'infraestructures i talls de carrers i carreteres. També durant uns dies, malauradament, van tenir lloc inusuals episodis de violència als carrers de les principals ciutats del país, protagonitzats per alguns grups minoritaris, que van comportar enfrontaments entre policies i manifestants i agressions entre persones, amb el resultat final

de centenars de ferits i detinguts i denúncies molt serioses de males praxis policials.

El mateix dia de publicació de la Sentència, Justícia i Pau vam subscriure un comunicat col·lectiu signat per més cinc-centes entitats de la societat civil¹ i també un altre² amb un col·lectiu d'entitats cristianes catalanes, en els quals expressàvem el nostre profund desacord amb la sentència i fèiem una crida al diàleg i en favor d'una solució política per al conflicte existent. Dies després vam expressar també el nostre rebuig a l'ús de violència exercida als carrers, completament inacceptable, generadora de sofriment i destructora de la convivència.

Voldríem ara compartir més en profunditat la nostra valoració sobre la Sentència del Tribunal Suprem i les seves conseqüències, i també aportar algunes paraules que ajudin a veure camins de sortida davant la situació actual.³

1. La nostra perspectiva

Justícia i Pau sempre hem defensat, inspirats pel pensament social cristià i el magisteri dels bisbes catalans, que Catalunya és una realitat nacional i que, com a tal, gaudeix dels drets naturals inalienables que corresponen a tots els pobles,⁴ entre ells, el dret a la lliure determinació.⁵ Aquests drets, com tots els

1. <https://www.justiciaipau.org/Nota-JP-rebuig-sentencia-proces>

2. <https://www.justiciaipau.org/node/276>

3. Amb posterioritat a la Sentència s'han produït fets per permeten albirar una certa esperança, com és l'acord entre el PSOE i ERC, en el marc de la constitució d'un nou Govern a l'Estat i la constitució d'una Taula de Diàleg polític. No obstant això, altres esdeveniments han complicat més la situació. En data de 19 de desembre de 2019, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va condemnar el president de la Generalitat Hble. Sr. Joaquim Torra per un delictes de desobediència a la Junta Electoral Central, a la pena de multa de deu mesos i d'inhabilitació per un termini d'un any i sis mesos. La sentència es troba pendent de resolució de recurs. Posteriorment, en data de 4 de gener de 2020, la Junta Electoral Central va dictar resolució per la qual s'acordà deixar sense efecte la credencial de diputat de l'Hble. Sr. Joaquim Torra. També s'ha iniciat judici a l'Audiència Nacional pels fets entorn de l'1-O contra els qui eren aleshores director general de la policia i membres de la cúpula de la Policia de Catalunya, pendent de sentència.

4. Bisbes de Catalunya. "Arrels cristianes de Catalunya", 27 de desembre de 1985: https://www.flama.info/modules/rimages/files/arrels_cristianes_de_catalunya_copy1.pdf. Aquest document va ser refermat posteriorment pels bisbes de Catalunya amb un altre document titulat "Al servei del nostre poble" publicat el 21 de gener 2011: http://www.tarraconense.cat/index.php?arxiu=fitxa_document&id=18479

5 "El Magisteri recorda que el dret internacional es basa sobre el principi de l'igual respecte, per part dels estats, del dret a l'autodeterminació de cada poble i de la seva lliure cooperació en vista del bé comú superior de la humanitat. La pau es fonamenta no solament en el respecte dels drets de l'home sinó també en el dels drets dels pobles, particularment el dret a la seva independència. Els drets de les nacions no són sinó els drets humans considerats en aquest específic nivell de la vida comunitària. La Nació té un dret fonamental a l'existència; a la pròpia

drets, no són il·limitats i han de ser exercits en el marc del diàleg, la democràcia i el respecte al bé comú.⁶

Ara bé, com hem dit en moltes altres ocasions, no ens correspon ni ens mou la defensa ni la identificació amb cap opció política concreta entorn de com s'han d'exercir aquests drets en el cas de Catalunya, ni sobre l'estatus polític que hagi de tenir Catalunya o quina hagi de ser la seva relació amb l'Estat espanyol, ni la manera com cal determinar-ho. Totes les opcions i opinions en aquest terreny són legítimes i respectables, mentre es defensin de forma pacífica i respectuosa dels drets i les opinions d'altres.⁷

El nostre punt de vista és sempre la promoció dels drets humans, de les persones i dels pobles, la justícia social i la pau, inspirats en la fe i la doctrina social de l'Església, a fi d'oferir una opinió que pugui ser útil per aquells que ens vulguin escoltar des d'una actitud mínimament receptiva.

Des d'aquest punt de vista, sempre hem considerat que havíem de formular i oferir la nostra opinió amb relació als esdeveniments polítics viscuts a Catalunya en els darrers anys i en particular sobre el procés penal seguit contra els dirigents socials i polítics catalans, atesa la rellevància social dels fets, la seva afectació a drets fonamentals i, sobretot, atès que els afectats són persones d'enorme rellevància política, com són el president i membres del govern, la presidenta del parlament i els líders d'entitats molt representatives.

Al llarg dels darrers dos anys vam expressar públicament la nostra enorme preocupació i dubtes sobre la legitimitat i legalitat d'aquest procediment penal, així com dels altres processos judicials relacionats amb els mateixos fets contra altres persones.

En cap cas no vam pretendre formular una valoració política ni moral, ni positiva ni negativa, de les posicions polítiques o les decisions preses per les

llengua i cultura, mitjançant els quals un poble expressa i promou la seva sobirania espiritual; a modelar la seva vida segons les pròpies tradicions, excloent naturalment tota violació dels drets humans fonamentals i, en particular, l'opressió de les minories; a construir el propi futur proporcionant a les generacions més joves una educació adequada". Pontifici Consell de Justícia i Pau, *Compendi de la Doctrina Social de l'Església*, núm.157, Vaticà, 2 abril 2004.

http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_sp.html#PRESENTACI%C3%93N

6 "En la legítima reivindicació dels seus drets, les minories poden veure's empeses a cercar una major autonomia o fins i tot la independència: en aquestes delicades circumstàncies, el diàleg i la negociació són el camí para aconseguir la pau", *Compendi de la Doctrina Social de l'Església*, núm. 387.

7 En el número 5 del document abans esmentat dels bisbes de Catalunya titulat "Al servei del nostre poble", s'afirma aquesta mateixa idea, repetida en diferents notes posteriors: "Avui s'han manifestat nous reptes i aspiracions, que afecten la forma política concreta com el poble de Catalunya s'ha d'articular i com es vol relacionar amb els altres pobles germans d'Espanya en el context europeu actual. Com a pastors de l'Església, no ens correspon a nosaltres optar per una determinada proposta a aquests reptes nous, però defensem la legitimitat moral de totes les opcions polítiques que es basin en el respecte de la dignitat inalienable de les persones i dels pobles i que recerquin amb paciència la pau i la justícia".

persones processades, sobre les quals són possibles una gran diversitat d'opinions legítimes.

Hi ha arguments seriosos per considerar que les seves actuacions eren objectivament contràries a la legalitat constitucional espanyola i a reiterades decisions judicials, i que van generar una forta tensió social, incertesa i inseguretats jurídica a moltes persones. Sobretot a causa de la seva intenció aparent de configurar un nou ordre constitucional alternatiu amb l'oposició de l'Estat, sobre la base d'una majoria parlamentària ajustada i amb el rebuig d'almenys prop de la meitat dels ciutadans amb dret de vot.

Però, d'altra banda, també constatem que hi havia arguments valuosos per qüestionar la vigència jurídica a Catalunya de la legalitat constitucional espanyola (com argumentarem més endavant), la qual no sembla comptar amb el consentiment general sinó amb el rebuig explícit, massiu i reiterat d'almenys pràcticament la meitat de la ciutadania amb dret de vot resident en aquest territori. Com també hi havia arguments seriosos per qüestionar jurídicament el fet que aquesta legalitat constitucional (o una determinada interpretació feta per les autoritats estatals) pretengués impedir l'intent de consultar a tots els ciutadans sobre l'estatus polític de Catalunya. Sobretot perquè aquesta consulta era reclamada llargament per una clara i àmplia majoria social i s'havia intentat repetidament d'organitzar per vies legals d'acord amb el Govern espanyol.

En qualsevol cas, tal com hem expressat en diverses ocasions, estem convençuts que els fets imputats als dirigents processats, encara que es considerin il·licits, no eren delictius ni mereixien sanció penal, i encara menys una pena de privació de la llibertat. Per tant, considerem que la seva condemna no té justificació jurídica i viola els drets humans dels condemnats.

Cal recordar sempre que, en democràcia, no tot fet il·lícit és necessàriament delictiu. El dret penal, atès el sofriment humà que genera, és un instrument reservat per a quan no existeixen altres mecanismes igualment eficaços per prevenir els atacs més greus a les persones o al bé comú (*ultima ratio*), i només pot sancionar conductes prohibides taxativament per una llei penal anterior a la seva realització (principi de legalitat) i provades en un judici just.

Alhora, hem expressat reiteradament que el procés penal en qüestió vulnerava diferents drets fonamentals dels acusats i les garanties d'un judici just, i atemptava d'una manera clara i perillosa contra principis democràtics essencials.

2. Una condemna jurídicament i èticament inacceptable

Un cop coneguda i estudiada la Sentència i els informes de valoració de diferents institucions, després també d'haver seguit de prop el desenvolupament del procés penal, constatem que s'ha consumat la violació d'aquests drets i principis amb la imposició de penes que humanament són d'una gran crueltat.

A la vegada, creiem que aquesta Sentència suposa un seriós obstacle per a la solució del conflicte que vivim i és altament perjudicial per a la convivència, en crear un fort malestar social generador de més conflictivitat, com s'ha vist en els darrers mesos. El mateix podem dir dels diferents processos penals seguits actualment contra altres persones en altres instàncies judicials, relacionats amb els mateixos fets.⁸

Aquesta opinió es fonamenta no només en el nostre propi criteri institucional, sinó en l'opinió de múltiples experts independents i organismes i ONG internacionals que, al llarg de dos anys, de manera molt coincident i inusual, han dictaminat que no es donaven les condicions pròpies d'un judici just, que l'acusació suposava la vulneració de drets civils i polítics bàsics en una democràcia o que els fets no podien ser qualificats dels delictes pels quals s'acusava.

En la nostra història recent, és inèdita i sorprenent l'acumulació d'avertiments i dictàmens d'organismes amb relació a un procés o una sentència judicial per violació de les garanties penals o processals: Grup de Treball de Nacions Unides sobre Detencions Arbitràries,⁹ diversos Relators Especials de Nacions Unides,¹⁰ el Comitè d'Afers Legals i Drets Humans del Consell d'Europa,¹¹ la Federació Internacional pels Drets Humans i Euromed Rights,¹² Amnistia Internacional,¹³ Front Line Defenders,¹⁴ Organització Mundial contra la Tortura,¹⁵ Federació Internacional de Cristians contra la Tortura,¹⁶ International Trial Watch,¹⁷ Síndic de Greuges de Catalunya...¹⁸.

8 En aquests moments hi ha almenys uns altres tres procediments penals molt preocupants en relació als mateixos esdeveniments, el ja esmentat a l'Audiència Nacional, al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya i en un Jutjat d'Instrucció de Barcelona.

9 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/158/78/PDF/G1915878.pdf?OpenElement>

10 <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=24271>

11 <http://www.assembly.coe.int/LifeRay/JUR/Pdf/DocsAndDecs/2019/AS-JUR-2019-31-EN.pdf>

12 <https://www.fidh.org/IMG/pdf/madrid739espweb.pdf>

13 http://www.amnistiacatalunya.org/fileadmin/user_upload/0_DeclaracioPublica_191119_FINALCATALA.pdf

14 <https://www.frontlinedefenders.org/en/case/catalan-hrd-jordi-cuixart-sentenced-9-years-prison>

15 <https://www.omct.org/monitoring-protection-mechanisms/urgent-interventions/spain/2018/11/d25127/>

16 http://www.acat-belgique-francophone.be/IMG/pdf/la_fiacat_et_l_acat_espagne-catalogne_demandent_la_libe_ration_des_leaders_catalans_actuellement_en_detention_preventive_injustifie_e.pdf

17 https://internationaltrialwatch.org/wp-content/uploads/2019/11/POSICIONAMIENTO_SENTENCIA_12112019-espanol.pdf

A això cal sumar-hi l'inusual rebuig expressat repetidament per tribunals i altres organismes de diferents països europeus (Alemanya, Bèlgica, Gran Bretanya...) a l'extradició d'algunes de les persones encausades, així com la Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea de data de 19 de desembre de 2019 (coincident amb el dictamen previ expressat en el cas per l'Advocat General de la Unió Europea) que reconeix la immunitat parlamentària dels eurodiputats processats,¹⁹ que no ha estat respectada pels tribunals espanyols. No creiem que es puguin menystenir tots aquests pronunciaments i ignorar que evidencien una problemàtica seriosa de drets humans en aquesta causa judicial.

No s'ha produït un judici just

Són múltiples els aspectes que han estat denunciats per aquests organismes i entitats com a vulneracions de les garanties pròpies d'un judici just. Aquests dèficits, valorats en el seu conjunt, estenen com a mínim una fosca ombra de dubte.

El defecte més greu de tots ha estat la manca de justificació, la desproporció i la durada de l'empresonament provisional dels acusats, afectant persones que eren representants electes en diferents parlaments, impeding l'exercici de la seva representació, ignorant la immunitat parlamentària, tacant inevitablement la seva presumpció d'innocència i dificultant objectivament la defensa.

Aquest empresonament ha afectat també persones processades que finalment no han estat condemnades a penes de presó, la qual cosa mostra que el seu empresonament va ser clarament desproporcionat.

A més, aquest empresonament va suposar una interferència injustificada sobre l'autonomia d'un parlament (el de Catalunya) en obstaculitzar deliberadament que alguns dels processats exercissin el seu mandat i que fossin investits per majoria absoluta en el càrrec de president de la Generalitat. En un dels casos (Jordi Turull), l'empresonament es va acordar just en el curs del tràmit parlamentari d'investidura sobre un parlamentari que gaudia de llibertat provisional. Un fet insòlit i sense precedents a Espanya o en altres democràcies consolidades.

Els dubtes s'estenen també a altres qüestions:

- l'aparent manca d'imparcialitat objectiva del tribunal que ha jutjat la causa, atesa la seva posició (ubicació social, geogràfica i institucional), la seva composició (amb magistrats amb notòries vinculacions polítiques)²⁰ i

18 <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=6827>

19 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text&docid=221795&pageIndex=0&doclang=ES&mode=req&dir&occ=first&part=1&cid=8897658>

20 Pel que fa a la composició del Tribunal, una mirada lúcida no pot deixar de veure que resulta objectivament inadequat assignar el poder de jutjar persones que formen part d'un grup nacional, cultural o lingüístic diferent d'aquell al qual pertanyen els acusats, quan es tracta precisament de jutjar fets que tenen una relació directa amb un conflicte polític entre els grups nacionals, culturals o lingüístics de què formen part respectivament jutges i acusats. En aquest

- la seva intervenció processal en el procés en moments anteriors al moment del judici oral;
- els dubtes sobre si es tractava del tribunal previst per la llei per a conèixer aquesta causa (com requereix el dret al jutge predeterminat per la llei), assumint la causa un de diferent i ben allunyat dels que tenen atribuïda jurisdicció ordinària en el territori on es van produir els fets;
 - el fet que s'hagi impedit als condemnats l'accés a una segona instància que pugui revisar els possibles errors de la Sentència (com requereix el dret a un recurs davant un tribunal superior);
 - el fet d'impedir durant el judici la visió de vídeos per contrastar les declaracions d'alguns testimonis (principi de contradicció);
 - les dificultats per a la defensa per fer front a una causa d'aquesta magnitud i complexitat (per l'enorme extensió dels fets objecte d'acusació) i, finalment,
 - la utilització durant la instrucció i per part de l'acusació durant el judici d'elements procedents d'altres causes penals on els acusats no eren part;
 - la violació de la immunitat parlamentària dels diversos acusats, elegits membres de les Corts Generals o del Parlament europeu, en no sol·licitar autorització a les cambres per continuar el procediment i impedir-los l'exercici dels seus càrrecs electes.²¹

La Sentència, malgrat la seva extensió, el seu esforç a respondre cada un d'aquests arguments, no permet desestimar la conclusió que el judici patia vicis insalvables.

Es podrà dubtar de la major o menor rellevància dels problemes processals plantejats si s'analitzen aïlladament de forma separada (com fa el tribunal), però una valoració conjunta del seu impacte global impedeix parlar d'un veritable judici just.

La falsa acusació per rebel·lió

Entrant en la qualificació delictiva dels fets, cal notar que el Tribunal Suprem absol els acusats del delictes de rebel·lió (art.471 CP) pel qual venien acusats per la fiscalia.

El motiu de l'absolució és l'evident manca de dos dels elements essencials d'aquest delictes: a) l'absència d'actes de violència instrumentals o ordenats a subvertir l'ordre constitucional i potencialment capaços de doblegar l'Estat i b)

sentit, un tribunal imparcial ha de ser format per persones que ni formen part ni resulten afectades directament pel conflicte i els fets que es jutgen. A això se suma el fet que el judici es realitzi en el territori i en la llengua propis del grup cultural i lingüístic del qual formen part els jutges, enlloc dels propis dels acusats i també fora del territori on han tingut lloc els fets objecte de judici i del qual formen part els acusats. El mateix que diem dels jutges passa amb la major part dels testimonis de càrrec.

²¹ La ja citada Sentència de 19 de desembre de 2019 del Tribunal de Justícia de la Unió Europea ha establert que els diputats al Parlament europeu processats gaudien d'immunitat parlamentària des del moment de la seva elecció per tal de poder acudir al Parlament i exercir el seu mandat, i també la necessitat de sol·licitar al mateix Parlament autorització per procedir penalment contra ells.

la inexistència d'una intenció real en els acusats de proclamar unilateralment i de forma efectiva un nou Estat, ja que en realitat, com reconeix el Tribunal, la seva pretensió era obtenir una negociació amb l'Estat.

Ara bé, malgrat que semblava notori que l'acusació per rebel·lió no tenia cap fonament, tal com havien fet notar desenes d'experts en dret penal espanyols,²² aquesta acusació es va mantenir fins al final, condicionant completament el procediment penal.²³

En efecte, l'acusació va ser utilitzada per argumentar l'empresonament provisional dels acusats i, sobretot, per justificar l'aplicació de normes excepcionals (art.384 bis LECrim) a fi de suspendre l'exercici de la representació parlamentària dels acusats i impedir la investidura d'alguns d'ells a la presidència de la Generalitat. De retruc, va obligar les defenses a concentrar bona part dels seus esforços davant l'acusació més greu (rebel·lió) per un delictes que no podia ser estimat, en detriment d'una estratègia per fer front a l'acusació finalment aplicada (sedició).

A la vegada, aquesta acusació insostenible va servir per generar un determinat relat social i mediàtic a Espanya favorable a una dura condemna, i va crear un clima que va dificultar el diàleg polític sobre el fons del conflicte.

Avui, vist que la Sentència rebutja aquella acusació, és legítim preguntar-se si no va ser sostinguda (i avalada judicialment) precisament com a pretext per aconseguir aquells efectes. Alhora, el més lògic seria que aquesta acusació fos immediatament retirada en aquells altres processos on encara es manté (cas seguit en l'Audiència Nacional).

És innegable, doncs, que s'ha usat una acusació sense fonament per interferir en l'activitat de càrrecs electes i bloquejar la voluntat majoritària d'un parlament. Aquest és un fet molt greu, que ha degradat notòriament la credibilitat del Tribunal i resta d'òrgans judicials que han intervingut i, en general, la qualitat democràtica de les institucions de l'Estat. Seria necessari exigir responsabilitats per haver sostingut aquesta acusació.

Aplicació injustificada del delictes de sedició

Com a inevitable conseqüència de la manca d'un judici just, la decisió condemnatòria del tribunal és, a parer nostre (com al de molts juristes i ONG independents),²⁴ jurídicament insostenible, d'acord amb una interpretació correcta i democràtica de la legalitat espanyola i fins i tot del sentit comú.

22 També els tribunals alemanys (tribunal superior de Schleswig-Holstein), amb arguments similars als que ara empra la sentència del Tribunal Suprem, van rebutjar l'existència del delictes equivalent al de rebel·lió en la legislació d'aquell país, per la qual cosa van rebutjar l'extradició del president Puigdemont demanada per Espanya. <https://www.schleswig-holstein.de/DE/Justiz/OLG/Presse/PI/201806Puigdemontenglisch.html>

23 L'informe citat del Síndic de Greuges de Catalunya (citat a la nota 18) sobre la sentència considera que l'acusació per rebel·lió ha viciat completament tot el procediment, donant lloc a un empresonament provisional injustificat i desproporcionat.

24 Ja abans de la sentència, nombroses ONG i experts van considerar errònies o injustificades les acusacions. Després de fer-se pública la sentència, s'han pronunciat en aquest sentit, a més

Malgrat l'erudició jurídica i extensió de la Sentència, la condemna suposa un atemptat greu contra els principis democràtics i una violació de drets humans dels afectats completament inacceptable, motivades per una interpretació de la legalitat possiblement contaminada políticament per una visió autoritària del dret penal i del sistema polític. A la vegada, suposa un precedent molt perillós per al conjunt de llibertats civils i polítiques.

Com és prou conegut, després de descartar el delictes de rebel·lió, la sentència opta per condemnar a sis dels acusats per un delictes de “sedició” previst a l'art. 544 del Codi Penal i sancionat amb penes que van de quatre a vuit anys de presó per als participants i de vuit fins a quinze anys de presó per als promotors:

“Son reos de sedición los que, sin estar comprendidos en el delito de rebelión, se alcen pública y *tumultuariamente* para *impedir* por la fuerza o fuera de las vías legales la aplicación de las Leyes o a cualquier autoridad, corporación oficial o funcionario público, el legítimo ejercicio de sus funciones o el cumplimiento de sus acuerdos o de las resoluciones administrativas o judiciales”.

El Tribunal considera que els fets jutjats encaixen en el delictes de sedició en la modalitat de “fora de les vies legals”, sobre la base que els acusats van impedir o obstaculitzar el compliment de diferents resolucions judicials que pretenien evitar l'organització i la realització del referèndum il·lícit promogut pel Parlament i el Govern de la Generalitat.

Això ho van fer, segons la Sentència, mitjançant actes diversos comesos en dies diversos: aprovant i desenvolupant un conjunt de lleis, resolucions parlamentàries, decrets i actes de govern completament inconstitucionals que van convocar una consulta il·lícita, animant la ciutadania a realitzar actes d'oposició i resistència als agents de l'autoritat que duïen a terme registres judicials per impedir aquella consulta (fets de 20 i 21 de setembre) i enfront dels agents que tractaven d'impedir el referèndum (fets de l'1 d'octubre), mitjançant un “conglomerat de persones amb superioritat numèrica”, amb “actituds hostils”. Aquests grups humans s'interposaren físicament i es resistiren activament a l'acció dels agents i els portaren a desistir del seu objectiu de fer complir un mandat judicial.

La Sentència reconeix que les massives mobilitzacions promogudes pels acusats no van tenir un objectiu ni un caràcter pròpiament violent o intimidatori mitjançant l'amenaça expressa de violència (tret d'actuacions d'algunes persones concretes que, com reconeix la Sentència, no poden

de múltiples juristes, la plataforma de juristes observadors del judici *International Trial Wacht* (citada a nota 17), el Síndic de Greuges de Catalunya (nota 18) i també Amnistia Internacional (nota 13), que consideren que les condemnes no s'ajusten a dret i vulnereu drets fonamentals. Igualment, els assessors policials escocesos que van estudiar la darrera petició d'extradició de la Consellera Ponsatí van qualificar la sentència de “desproporcionada”.

imputar-se a les mobilitzacions ni convocatòries promogudes pels acusats).²⁵ Pel Tribunal, consta que els acusats van fer crides explícites, constants i repetides a actuar pacíficament. Tot i això, sí que es va cometre una sedició, perquè, en paraules de la Sentència, “*la sedición no es otra cosa que una desobediencia tumultuaria, colectiva y acompañada de resistencia o fuerza*”.

Ara bé, aplicar el delictes de sedició (amb les penes que preveu) a conductes no violentes ni intimidatòries significa un salt en el buit que suposa un ús inacceptable del dret penal fora de qualsevol racionalitat i proporcionalitat. Es tracta d'una interpretació forçada i extensiva de la llei, estrictament prohibida en dret penal, a supòsits que no preveu expressament i contrària als principis d'una societat democràtica.

Com ha estat assenyalat per diferents ONG i experts,²⁶ en l'origen del problema hi ha la pròpia tipificació legal del delictes de sedició, per l'abstracció i vaguetat dels termes usats i per la gravetat de les penes associades, que vulneren les garanties penals i processals i els drets i llibertats propis d'un Estat de dret. Per això, en els països democràtics del nostre entorn no existeix un delictes equivalent.²⁷

En realitat, es tracta d'un residu històric de la legislació penal predemocràtica que malauradament l'actual Codi Penal de 1995 va mantenir vigent, amb un text quasi idèntic al dels codis anteriors. Així s'ha mantingut fins avui una norma que, per les seves característiques i ambigüitats, és apta per a interpretacions arbitràries i usos abusius amb motivació política, com creiem que ha succeït en aquest cas.

Tot i això, mentre aquesta norma sigui vigent cal que sigui interpretada d'acord amb els paràmetres constitucionals i les garanties penals d'un estat democràtic i de dret. Aquests paràmetres inclouen, entre d'altres, el principi de proporcionalitat de les penes i el respecte al conjunt de drets civils i polítics fonamentals en una democràcia.

25 En realitat, l'única violència seriosa i greu, que va alarmar i sorprendre l'opinió pública internacional i va ocupar portades de tots els mitjans de comunicació del món, va ser l'exercida pels funcionaris policials que tenien el mandat judicial de penetrar en els locals de votació, tancar-los i requisar el material electoral. Els agents, davant de l'oposició o resistència dels votants, van decidir rebentar portes i finestres d'escoles i centres cívics, i donar cops i empentes a les persones o arrossegar-les per terra, causant centenars de ferits. Aquesta violència contra persones que no delinquen ni causaven danys a tercers era injustificada i desproporcionada en relació a la finalitat última de les ordres que havien rebut. Així ho van considerar ONG i organismes internacionals de drets humans i es troben en curs nombroses investigacions judicials. La sentència del Tribunal Suprem també ho insinua, quan reconeix que la intervenció policial es va aturar a mitja tarda per no esdevenir desproporcionada.

26 En aquest sentit s'expressa, per exemple, l'informe d'Amnistia Internacional sobre la sentència (citada a la nota 13) que alerta que aquest precepte i la seva aplicació per la sentència vulneren el principi de legalitat penal, previst a la Constitució espanyola (art.25.2), i els tractats internacionals de drets humans.

27 L'informe del Síndic de Greuges (citada a la nota 18) assenyala que s'ha produït una interpretació expansiva del delictes de sedició i que és necessari derogar o revisar en profunditat aquest precepte del Codi Penal.

La sedició requereix una violència i una afectació greu de l'ordre públic que no van existir

Des d'aquesta perspectiva, cal afirmar que només pot castigar-se com a delictes de sedició quan es tracti de fets comesos mitjançant un cert o mínim grau de violència, o almenys d'intimidació concreta amb l'amenaça de violència. És a dir, la lesió o l'amenaça directa de les drets fonamentals (la vida, la llibertat, la integritat física...).

No pot entendre's per violència, als efectes d'aquest delictes, un simple "clima" o "ambient" (elements ben poc objectivables) generat per crits, nervis, insults, mirades o actituds similars per part dels participants en una manifestació o protesta però sense actes concrets d'agressió o amenaça concreta d'agressió.

L'exigència de violència es dedueix tant de l'expressió literal que utilitza la norma ("tumultuàriament") com del fet que estableixi penes molt greus, que en el cas dels promotors (entre vuit i quinze anys de presó) són semblants o equivalents a les que es preveuen per als delictes violents que atempten contra drets fonamentals, com ara l'homicidi, les lesions greus, les agressions sexuals...²⁸.

És obvi que no es poden castigar actes de desobediència o resistència col·lectiva no violents amb les penes pròpies de delictes violents tan greus com els esmentats.²⁹

Això encara és més evident si es té en compte que el Codi Penal vigent ja tipifica la desobediència i la resistència a l'autoritat com a delictes independents (arts. 410-412 CP i 556 CP) i els sanciona amb penes lleus.

No té sentit castigar com a sedició una desobediència o resistència grupal no violenta imposant penes més severes que les previstes en el mateix Codi per altres delictes que sí que comporten expressament violència o intimidació contra l'autoritat: per exemple, l'atemptat (art. 550), els desordres públics amb violència o intimidació, comesos individualment o "en grup" (art. 557) o la invasió violenta de les seus de les cambres legislatives (art.493), tots ells castigats amb penes molt inferiors a les del delictes de sedició.

La desobediència i la resistència no violenta al compliment d'una norma o resolució judicial pot ser delictiva (com ja hem indicat, el Codi Penal preveu aquests delictes), però no amb les mateixes penes que una agressió violenta, sota el pretext que és un acte comès per una massa humana. Es donaria així el contrasentit que la desobediència o resistència d'un o pocs ciutadans seria un delictes menor, mentre que si és comesa per centenars de milers o milions de

²⁸ Així, el delictes d'homicidi es castiga amb penes d'entre 10 i 15 anys (art.138 CP); les lesions greus, de sis a dotze anys (art. 149); la detenció o segrest, amb penes de quatre a sis anys (art.163). Una interpretació lògica i coherent impedeix castigar amb penes iguals o més greus actes sense una violència equivalent o almenys causants de danys igualment greus (òbviament no ho és celebrar una consulta política per acord de la majoria d'un parlament i sense valor jurídic).

²⁹ L'informe del Síndic de Greuges (nota 18) assenyala que la Sentència ha convertit indegudament "la desobediència en sedició i la sedició en un delictes essencialment de desobediència".

persones, o de la majoria de la població, esdevindria un delictes castigat amb penes especialment dures (en lloc de qüestionar la legitimitat o legalitat del mandat desobeït).

En qualsevol cas, qualificar “d’accions tumultuàries” i “vies de fet” conductes consistents a promoure l’aprovació parlamentària, mitjançant tràmits parlamentaris, debats i votacions, de lleis, mocions o resolucions per part de la majoria absoluta d’un parlament o altres decisions i actes del Govern impulsades pel mateix Parlament (i previstes pels programes electorals amb els quals es van presentar a les eleccions), amb l’argument que eren frontalment inconstitucionals, no solament és una interpretació fora del sentit ordinari de les paraules, sinó que queda fora de tota lògica.

Aquesta interpretació arriba a l’absurd quan s’aplica a les decisions de la presidentia d’un parlament consistents d’autoritzar administrativament debats parlamentaris on es van prendre aquelles decisions. Aquestes decisions no es poden considerar seriosament una participació en un “tumult”, ni poden ser delictes pel fet que la presidentia compartís la voluntat d’impulsar el referèndum i animés a participar-hi o a protestar contra la seva prohibició.

En democràcia, obtenir l’opinió dels ciutadans pot danyar l’ordre públic?

Per altra banda, el delictes de sedició només és aplicable quan es lesiona o es posa en perill l’*ordre públic*. Així ho recorda la Sentència i així es dedueix de la ubicació sistemàtica d’aquest precepte en el Codi Penal (en el Títol XXII, dedicat als delictes contra l’ordre públic).

Aquesta afectació de l’ordre públic ha de ser realment important, atesa la gravetat de les penes. Per tant, no és sedició introduir qualsevol “impediment” a qualsevol actuació pública o resolució judicial, sinó aquell que generi una veritable pertorbació de l’ordre públic. De fet, així és com s’havia interpretat aquest delictes en la pràctica judicial.

El concepte d’ordre públic és també força difús i admet interpretacions diverses. Ara bé, quan la llei parla d’“impedir l’exercici legítim de funcions públiques” o “el compliment d’acords o resolucions administratives o judicials” ha de referir-se a una situació generadora d’un dany o perill greu per a la convivència o la preservació de serveis públics essencials o el respecte de drets fonamentals de les persones. En cas contrari, no sembla que l’ordre públic es vegi danyat, ni té cap sentit l’aplicació del delictes de sedició, amb les penes que preveu.

Tenint en compte això, resulta notori en aquest cas que la celebració d’una consulta ciutadana, és a dir, l’obtenció de l’opinió dels ciutadans sobre l’estatus polític de Catalunya, encara que fos convocada per una autoritat sense competència per fer-ho, no lesionava l’ordre públic en cap dels sentits seriosos que se li pugui donar a aquest concepte en democràcia. Pot danyat l’ordre públic obtenir l’opinió dels ciutadans? No és més aviat a l’inrevés?

Certament, el veritable perill per l’ordre públic pot venir de negar reiteradament la possibilitat que els ciutadans s’expressin sobre allò que reclamen reiteradament de poder expressar i impedir-los-hi amb la força policial. Una

negativa així, sense oferir cap sortida, pot generar una tensió social, de forma completament innecessària i evitable, molt perjudicial per a la convivència.

Cal tenir present, en aquest cas, que la consulta convocada no solament no tenia cap efecte legal, com recorda el Tribunal, sinó que la seva celebració, per ella mateixa, no perjudicava els drets de ningú i, per tant, tampoc no ho feia l'incompliment de les resolucions que la prohibien.

El fet que en democràcia un nombre determinat de ciutadans expressin públicament un desig, proposta o projecte polític, quins drets pot perjudicar? Resulta completament absurd i desproporcionat (o bé motivat per una intencionalitat política il·legítima) considerar-ho una lesió de l'ordre públic punible amb les dures penes de presó del delictes de sedició.

En definitiva, quan una desobediència o resistència no provoca danys o perjudicis concrets a tercers, són un il·lícit estrictament formal, que no té sentit castigar amb una pena de presó i menys com a delictes de sedició amb penes similars a les que s'imposen per delictes contra drets fonamentals.

Violació de drets fonamentals essencials en una societat democràtica: llibertats d'expressió, reunió i participació política

A més de les consideracions fetes fins a aquest punt, cal afirmar que aquesta Sentència no solament és una aplicació indeguda del Codi Penal, sinó que també comporta una greu violació de drets fonamentals, imprescindibles en una societat democràtica, com són les llibertats d'expressió, reunió, associació i participació política. Respectar el ple exercici d'aquestes llibertats és essencial per canalitzar els interessos i necessitats de la ciutadania, garantir el pluralisme polític i afavorir la participació popular en la presa de decisions polítiques, fonament de la democràcia.

La Sentència vulnera aquests drets fonamentals dels condemnats i introdueix una interpretació molt perillosa de la llei penal. Suposa una greu amenaça a terceres persones, generadora d'una restricció injustificada de caràcter general amb relació a l'exercici d'aquests drets, que afecta molt negativament les possibilitats d'actuació dels moviments ciutadans de protesta i dissidència.

No es pot ignorar el fet que els actes de protesta, especialment quan són massius o apleguen desenes o centenars de milers de persones, fàcilment (o inevitablement) alteren en cert sentit la normalitat de la vida social allà on es produeixen i també el funcionament de les institucions. Ara bé, aquesta afectació és un cost inevitable que cal assumir per tal d'obtenir un bé major com és el desenvolupament de la democràcia.

En aquest sentit, les manifestacions i mobilitzacions del dia 20 de setembre que van promoure i on van participar els condemnats Jordi Sánchez i Jordi Cuixart, encara que poguessin dificultar l'execució de determinades diligències judicials o policials (resultat difícilment evitable en aplegar-se sobtadament desenes de milers de persones en un espai petit), no van comportar l'exercici d'actes de

violència ni incitació de la violència i, per tant, restaven emparades en les llibertats d'expressió i de reunió.³⁰

D'altra banda, per la mateixa lògica, cal entendre que les resolucions judicials que van anul·lar i prohibir el referèndum de l'1-O només podien anar adreçades principalment a les autoritats polítiques que l'havien organitzat i convocat o bé els agents de l'autoritat per tal de requisar urnes i precintar locals, no els ciutadans interessats a participar-hi a l'empara dels seus drets individuals.

I és que no era legítim prohibir ni impedir que els ciutadans es reunissin lliurement en determinats punts o locals (alguns d'ells de propietat privada) i hi desenvolupessin una acció política sense valor legal consistent a dipositar papers en caps de plàstic, llegir-los, comptar-los i difondre'n el contingut. Aquestes accions es trobaven emparades per les llibertats ideològiques, de moviments, de circulació, d'expressió, de reunió i de participació política (reconegudes en els tractats internacionals i en els arts. 16, 17, 19, 20, 21 i 23 de la Constitució), essencials en el nostre sistema jurídic, com ha afirmat reiteradament el Tribunal Constitucional.

En conseqüència, la resistència dels ciutadans aplegats en els locals electorals l'1-O davant l'actuació policial tampoc no podia constituir delictes, sinó més aviat l'exercici legítim de drets polítics fonamentals. De fet, la mateixa Sentència insisteix a dir que no es persegueix penalment l'actuació dels votants, si bé cau en la contradicció de castigar-ne els promotors de la votació.

Considerem realment absurd utilitzar l'actitud desobedient o resistent de determinats ciutadans per convertir en delictes l'actuació dels qui van convocar o promoure el referèndum.

És una tombarella interpretativa i un frau de llei convertir la desobediència o resistència al compliment d'una resolució judicial en un delictes de sedició amb l'argument que "impedeix per les vies de fet" el compliment precisament de la mateixa resolució judicial desobeïda.

Una interpretació artificiosa de la legalitat

La Sentència aplica les normes penals mitjançant una estratègia interpretativa summament errònia i perillosa.

En efecte, davant la manca d'elements per considerar delictes de sedició les diverses actuacions que es jutgen, de naturalesa ben diferent, comeses per persones diferents i moments diferents (acords governamentals, resolucions i acords parlamentaris, crides i convocatòries a participar en manifestacions, protestes i reunions ciutadanes de centenars de milers de persones i actes concrets de desobediència o resistència), la Sentència unifica totes aquestes actuacions en una unitat fictícia de voluntat i acció, a fi d'integrar els diferents

30 Així ho va dictaminar de forma inequívoca l'informe del Grup de Treball de Detencions Arbitràries de Nacions Unides (nota 9), que afirma que el procés penal seguit contra aquestes persones i el seu empresonament suposa una contravenció dels articles 18 a 21 de la *Declaració universal dels drets humans* i els articles 19, 21, 22 i 25 del *Pacte internacional de drets civils i polítics*. En el mateix sentit s'expressen els informes emesos per Amnistia Internacional i pel Sindic de Greuges sobre la Sentència.

elements necessaris requerits per la norma penal que no es podien trobar en els actes personals de cap acusat.

Així, sobre la base d'un propòsit únic i compartit (celebrar una consulta pública) de diferents persones (acusats i ciutadans no acusats) s'imputen recíprocament a tots ells els comportaments de tots els intervinents, per tal d'omplir així els diferents elements legals necessaris per a l'existència de delictes. S'obté d'aquesta manera la matèria necessària per condemnar els acusats, en atribuir-los la responsabilitat global i última de tot.

Amb aquesta estratègia es podria castigar l'exercici de qualsevol dret fonamental de qualsevol persona amb el pretext que altres persones amb qui comparteix projecte i activitat política han comès un acte de desobediència o qualsevol acte il·lícit.

En aquest cas, la interpretació del Tribunal esdevé encara més matussera, perquè no s'expressa en la Sentència cap relació directa entre els actes de resistència i desobediència concrets dels ciutadans aplegats en els llocs de votació i les actuacions dels acusats, dels quals no consta absolutament cap petició ni crida concreta a resistir físicament als agents policials. Sí a participar en la votació, però no a resistir-se físicament als agents de l'autoritat.

Per últim, amb tot el que hem expressat fins aquí, tenim clar que la imputació a alguns dels processats del delictes de malversació de cabals públics és també notòriament insostenible.

Sense entrar a analitzar en detall tots els fets i proves relatives a aquest delictes i la seva interpretació legal, es pot afirmar que la utilització d'edificis o centres públics o la contractació de determinats serveis, d'acord amb partides pressupostàries preexistents, amb l'objectiu d'organitzar una consulta ciutadana sense cap valor legal, acordada per la majoria absoluta d'un parlament democràtic, difícilment pot ser considerada il·lícita, i en cap cas una utilització delictiva de recursos públics, sancionable amb penes de presó.

3. La pèrdua parcial de vigència a Catalunya de la Constitució de 1978

A totes les consideracions anteriors cal afegir una altra reflexió important, que ni el Tribunal Suprem ni el Tribunal Constitucional no han fet i que ja apuntàvem a l'inici d'aquest document.

La base per considerar delictives les conductes dels acusats ha estat l'afirmació reiterada, i gairebé considerada evident, que les actuacions haurien vulnerat frontalment la legalitat constitucional i les resolucions del Tribunal Constitucional i altres tribunals que prohibien l'aprovació de lleis i mocions parlamentàries i la realització del referèndum.

La Sentència reitera aquesta idea amb diferents expressions per apuntalar la tesi condemnatòria, afirmant que els acusats volien "destruir" o "polvoritzar"

l'ordre constitucional, en línia coincident amb les resolucions del Tribunal Constitucional anteriors i posteriors a l'1-O.

De fet, aquesta visió dels esdeveniments sembla una evidència per a bona part de l'opinió pública i per a la majoria d'estaments polítics i judicials espanyols, sobre la qual ni tan sols es planteja que calgui argumentar. Ara bé, això és així? Eren realment contràries a dret les actuacions del Govern i el Parlament de Catalunya?

Nosaltres creiem que això certament no és així. Els esdeveniments polítics succeïts a Catalunya en els darrers nou anys, des de la Sentència del Tribunal Constitucional de 2010 sobre l'Estatut, han mostrat indiscutiblement un rebuig entre la ciutadania catalana a la Constitució vigent i a la pertinença a l'Estat espanyol d'unes dimensions tan notables i de tan àmplia extensió territorial, que suposa la pèrdua del mínim consens necessari per considerar *jurídicament* vigent a Catalunya la Constitució espanyola de 1978 en tant que norma *constitucional* (és a dir, de màxim rang) i ni tan sols per considerar *jurídicament* existent la mateixa unitat política espanyola, almenys en tot allò que té a veure amb la constitució i regulació del poder polític.

Certament, ningú no qüestiona, òbviament, la validesa i vigència dels principis democràtics i dels drets i llibertats fonamentals reconeguts en el text constitucional, sinó la vigència o subsistència a Catalunya de la sobirania i del poder constituent que fonamenten jurídicament aquesta norma constitucional i l'ordenament juridicopolític que estableix.

Com han fet notar alguns juristes de prestigi a Espanya, la mateixa Sentència del Tribunal Constitucional de 2010, en anul·lar parcialment l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, va produir l'efecte de deixar en una mena de suspensió jurídica a Catalunya la denominada "Constitució territorial", és a dir, l'ordre constitucional que regula la distribució territorial del poder a l'Estat.³¹

Segons aquesta tesi, que considerem ben sòlida (i que exposem aquí de forma simplificada), la "Constitució territorial" es fonamenta en un pacte entre les nacionalitats històriques i l'Estat. Aquest pacte va establir un sistema d'autogovern (Estatuts d'Autonomia) basat en un acord entre els representants de les nacionalitats amb dret a l'autogovern (art. 2 de la Constitució) i les Corts Generals de l'Estat i, en últim terme, en l'acceptació del contingut d'aquest acord expressada en un referèndum popular per part de la població d'aquella nacionalitat. Ara bé, amb l'anul·lació parcial de l'Estatut de 2006, referendat pel poble de Catalunya (amb una Sentència que afecta matèries molt sensibles i estableix una determinada interpretació de molts preceptes diferent a la que es pretenia), l'Estat va imposar a aquesta nacionalitat un ordre constitucional i estatutari diferent del pactat i, per tant, invàlid.

En qualsevol cas, més enllà de la validesa d'aquesta tesi, el que sembla evident és que, a partir de l'esmentada Sentència, es va començar a mostrar a Catalunya un excepcional rebuig ciutadà, explícit i massiu, a l'ordre

31 Així s'ha expressat en múltiples articles el Catedràtic de Dret Constitucional Javier Pérez Royo, entre ells: https://www.eldiario.es/zonacritica/Estatuto-Cataluna_6_692990719.html

constitucional de 1978 i a la pertinença a l'Estat. Això és notori i ningú no pot negar-ho.

Aquest rebuig s'ha expressat en les inèdites mobilitzacions que han tingut lloc a Catalunya des de 2010. També s'ha mostrat en la significativa participació popular en els referèndums o consultes de 9 de novembre de 2014 i 1 d'octubre de 2017. S'ha mostrat sobretot en repetits resultats electorals dels darrers anys, que han evidenciat, en la immensa majoria de municipis i comarques de Catalunya, una voluntat popular majoritària contrària a la pertinença a l'Estat espanyol.

De fet, és sorprenent que, en la immensa majoria de municipis i comarques del país, aquest rebuig supera amb escreix el 50, 60 o fins el 70%, arribant pràcticament a la meitat del conjunt del cos electoral, globalment superior al suport electoral explícit a la continuïtat de l'Estat.

Aquests resultats s'han traduït repetidament en l'existència d'una majoria absoluta de la cambra de representació que ha declarat reiteradament la "voluntat d'iniciar un procés d'autodeterminació" i ha aprovat lleis reclamant una sobirania pròpia al marge de l'ordenament constitucional espanyol.

Una greu anomalia juridicopolítica

Una situació com aquesta, en qualsevol lloc del món, hauria de portar a constatar que l'ordre juridicopolític vigent no gaudeix del consens social mínim suficient per ser considerat dret, o sigui jurídicament vinculant.

Aquí es manifesta un greu error d'enfocament dels òrgans judicials i del Tribunal Constitucional espanyol al llarg de tots aquests anys. Els tribunals han vist en les decisions dels representants polítics catalans l'intent de "derogar", "subvertir" o "destruir" l'ordre jurídic o l'Estat.

En realitat, una mirada lúcida i imparcial hauria d'entendre que l'ordre constitucional espanyol a Catalunya ha perdut la base que el fonamentava, no per la decisió o intenció de persones concretes (si això fos possible), sinó per la desaparició fàctica del consentiment social suficient que dona suport i permet considerar vigent un ordre juridicopolític.

Aquest fet sociopolític no desapareix per molt que els tribunals o les institucions de l'Estat el neguin, ni deixa d'existir perquè la Constitució proclami la "indivisibilitat" d'Espanya.

La Sentència del Tribunal Suprem afirma en diverses ocasions que els acusats pretenien trencar l'ordenament constitucional per la via dels fets. L'afirmació correcta és que l'ordre constitucional espanyol (com tots els altres) va néixer a conseqüència de fets polítics, es fonamenta en fets polítics, s'ha anat transformant històricament a causa de fets polítics, i igualment pot desaparèixer a causa de fets polítics.

Un ordre jurídic no és simplement el mandat o la voluntat unilateral d'un poder polític o fàctic capaç d'imposar-se per la força o la violència.³² Les normes legals

³² "L'autoritat s'ha de deixar guiar per la llei moral: tota la seva legitimitat deriva del seu desenvolupament en l'àmbit de l'ordre moral". *Compendi de la doctrina social de l'Església*, núm. 396. (obra citada a la nota 5)

són realment dret vàlid i vinculant únicament quan respecten els principis ètics elementals (sobretot els drets humans)³³ i quan emanen d'una autoritat política legítima, reconeguda normalment com a tal per la generalitat dels ciutadans en un determinat territori.³⁴ En altre cas, no són dret, no són normes jurídiques, sinó purs mandats de poder que, quan es volen imposar contra la voluntat dels afectats, esdevenen una simple coacció.³⁵

No són les normes jurídiques les qui estableixen a qui pertany la sobirania política, o el qui estableix qui és el subjecte polític o qui és Estat. És just a l'inrevés. L'ordre jurídic pressuposa un Estat i una sobirania, els quals reclamen la legitimació popular efectiva dels qui en formen part.³⁶

La sobirania política tampoc no ve donada per una norma constitucional. És justament a la inversa: és l'existència real d'una veritable sobirania política reconeguda la que genera (a través del que s'ha anomenat tradicionalment "poder constituent") un ordre jurídic constitucional vinculant. I l'existència real i fàctica d'una sobirania, en perspectiva democràtica, requereix el consentiment i la voluntat efectius d'una població. Sense aquesta adhesió o acceptació lliures no hi ha real sobirania ni poder constituent i, per tant, no pot engendrar-se un ordre jurídic constitucional democràtic vinculant.

Tot això encara és més clar si el territori on es produeix aquesta situació és habitat per un grup humà amb vincles culturals previs a l'Estat i amb consciència de grup, és a dir, per una comunitat nacional. Creiem que no es pot negar aquesta condició nacional de Catalunya, que la mateixa Constitució

33 "L'autoritat ha d'emanar lleis justes, és a dir, conforme a la dignitat de la persona i els dictàmens de la recta raó: 'La llei humana és tal en la mesura que és conforme a la recta raó i, per tant, deriva de la llei eterna. En canvi, quan una llei s'oposa a la raó, se l'anomena llei iniqua; en aquest cas, deixa de ser llei i esdevé més aviat un acte de violència". *Compendi*, núm. 398.

34 "El subjecte de l'autoritat política és el poble, considerat en la seva totalitat com a detentor de la sobirania. El poble, en diverses formes, transfereix l'exercici de la seva sobirania a aquells que elegeix lliurement com als seus governants, però conserva la facultat de fer-la valer en el control de l'actuació dels governants i també en la seva substitució si aquests no compleixen de manera satisfactòria les seves funcions". *Compendi*, núm. 395.

35 La mateixa Sentència afirma (pàg 217) que "El consenso constitucional puede redefinirse. Pero no puede destruirse unilateralmente", amb la qual cosa hauria d'admetre que tampoc no pot imposar-se unilateralment. El consens és un fet que existeix fins que deixa d'existir. El consens desapareix quan els que compartien una idea o un projecte deixen de compartir-lo. Si aleshores una part obliga a l'altre a continuar compartint el mateix projecte o idea, deixa de ser consens i esdevé imposició. Si la imposició es fa amb violència o amenaça, esdevé coacció.

36 Curiosament, la Sentència ve a reconèixer aquest fet. En un moment donat, per referir-se a les normes i resolucions del Parlament de Catalunya que van proclamar la sobirania del poble català, diu que (pàg. 213) "el sujeto de la soberanía no se desplaza ni se cercena mediante un simple enunciado normativo". Cert, ni es desplaça, ni es trenca ni, per la mateixa raó, tampoc no es crea ni es manté per un simple enunciat normatiu. És a dir, el simple enunciat normatiu de la Constitució espanyola sobre la sobirania del poble espanyol (art. 2), no creà aquesta sobirania, ni la pot mantenir existent contra o malgrat la realitat política, ni sense l'acceptació general d'una comunitat nacional preexistent o de la població d'un territori.

espanyola “reconeix” com a nacionalitat amb dret a l’autogovern (art. 2 de la Constitució) i, per tant, considera preexistent. Un ordre democràtic constitucional no pot vincular jurídicament una comunitat nacional preexistent sense l’acceptació general dels seus membres.

En aquest sentit, creiem que si es pren seriosament el principi democràtic, cal entendre que la voluntat popular no és solament el fonament de la *forma* de govern d’un determinat sistema polític ni solament el contingut de les seves lleis i decisions. El principi democràtic és també el fonament de la determinació de qui té la qualitat de subjecte polític sobirà, qui forma part d’aquest subjecte, quin és el seu abast personal o territorial.

Es pot constatar, doncs, almenys des d’una perspectiva democràtica, una situació juridicopolítica com a mínim anòmala en el territori de Catalunya. No existeix una sobirania, una norma constitucional o una autoritat política de màxim rang que gaudeixin del consens o el reconeixement general en aquest territori i encara menys que pugui ser imposada mitjançant la coacció del dret penal.

Per tal de solucionar aquesta situació i aconseguir un consens entorn d’una norma o autoritat màxima es requereixen acords polítics que reconstrueixin aquell consens social mínim suficient que permeti establir estructures i autoritats polítiques reconegudes per la generalitat dels ciutadans en aquest territori.

En conseqüència, l’Estat espanyol no gaudeix de títol jurídic democràtic per exercir o imposar coactivament la seva sobirania sobre el territori català i, encara menys, gaudeix de títol jurídic per reprimir penalment el comportament polític d’aquells que el qüestionen de manera no violenta.

L’Estat disposa d’un pur poder fàctic, però no autoritat jurídicament legitimada democràticament. És a dir, als poders de l’Estat els manca allò que en termes de la ciència jurídica s’anomena *ius puniendi*, el dret de castigar per imposar el seu ordre polític. Si ho fan, es tracta purament de força bruta, però no veritable jurisdicció (*iuris dictio*, dir el dret), o sigui, sense autoritat jurídica.

En relació amb aquesta qüestió, la Sentència afirma (pàg. 385) que no es pot contraposar legitimitat a legalitat i que, en qualsevol cas, la legitimitat reclamada pels sectors socials en favor de la independència, “que no eren ni tots ni la majoria”, no es podia imposar “al que molts altres també consideraven legítim, ajustat a la justícia i que a més era avalat per una legalitat democràtica”. En aquest punt la sentència mostra molt clarament el seu biaix ideològic, perquè el que fa el Tribunal justament és imposar coactivament (amb el dret penal) una de les dues legitimitats per sobre de l’altra sota el pretext de la legalitat, una legalitat precisament que no gaudeix de reconeixement ni general ni majoritari.³⁷

37 Aquest argument del Tribunal és també molt sorprenent, perquè és veritablement forçat afirmar que es volia “imposar” una legitimitat, quan els fets pels quals es condemna consistien pròpiament a determinar de forma objectiva mitjançant una consulta popular si existia o no una majoria social en favor de la independència.

Per tot això, considerem també profundament errònies i sense fonament les resolucions del Tribunal Constitucional adreçades a impedir al Parlament de Catalunya debatre i pronunciar-se públicament sobre els drets o l'estatus polític del poble de Catalunya. De fet, aquestes resolucions del Tribunal són ja injustificables dins del mateix ordenament constitucional vigent. En lloc de limitar-se a anul·lar a posteriori qualsevol validesa jurídica de mocions parlamentàries que es considerin no ajustades a la norma constitucional, la inaudita prohibició, sota amenaça de sanció, de debats i de pronunciaments parlamentaris és radicalment antidemocràtica. És una restricció completament il·legítima de l'autonomia i inviolabilitat del Parlament, i també dels drets de participació política dels parlamentaris i dels seus electors.³⁸

Una unitat política no consensuada no es pot imposar coactivament

El *ius puniendi* va eminentment vinculat a la sobirania i és el que distingeix la violència o força emprada per una autoritat política legítima de la violència emprada per una organització de particulars, un moviment armat o una banda de malfactors, la violència dels quals és pura coacció.

Un estat disposa de títol jurídic per exercir la violència sempre que ho faci en l'exercici i en el marc de la seva sobirania en el seu territori i en els seus ciutadans o per protegir drets fonamentals. Ara bé, si en un determinat territori l'Estat no és reconegut com a tal per la generalitat de la població que hi resideix, caracteritzable com a grup nacional, o almenys no és reconeguda per una part suficient, substancial o decisiva d'aquella població, sinó que és rebutjat políticament i de forma explícita i massiva, aleshores no gaudeix de sobirania per imposar-se políticament com Estat en aquell territori. Encara menys per imposar-se mitjançant la violència punitiva. Aquesta és la situació actual de l'Estat a Catalunya.

En definitiva, ni les decisions polítiques objecte de la Sentència del Tribunal Suprem (i dels altres processos en curs per aquells fets) eren objectivament contràries a dret vàlid i vigent, ni tampoc els tribunals espanyols no tenien jurisdicció penal per jutjar ni imposar penes pels pronunciaments i les decisions polítiques preses per les institucions polítiques catalanes i els seus dirigents en aquest ordre de qüestions.

El Tribunal Suprem resta mancat de poder jurisdiccional, autoritat legal o capacitat jurídica per jutjar i sancionar penalment els actes i decisions dels dirigents del Govern i del Parlament que van qüestionar la unitat política espanyola i van actuar al marge dels òrgans constitucionals per celebrar un referèndum, fos quin fos el seu valor ètic o jurídic. Davant d'això, l'única decisió jurídicament coherent i sòlida hauria estat acordar el sobreseïment d'aquesta i les altres causes.

³⁸ En aquest mateix sentit es pronuncia l'informe del Síndic de Greuges de Catalunya en el seu informe sobre la Sentència (citada nota 18).

4. Única sortida: construir un nou consens polític

En aquesta situació, un cop més, des de Justícia i Pau reclamem a totes les institucions i actors implicats que es treballi decididament per cercar una solució política. Els acords polítics que han donat lloc a la investidura del Govern de Pedro Sánchez i creació d'una taula de diàleg per la resolució del conflicte polític són un bri d'esperança.

Com han dit recentment els bisbes catalans hi ha un “únic camí possible: un seriós camí de diàleg entre els governs espanyol i català que permeti anar trobant una solució política adequada, sabent que dialogar significa renunciar en part al que un voldria per tal d'aproximar-se a l'altre i imaginar entre tots una solució satisfactòria”.³⁹

Mai ens cansarem d'insistir: l'única sortida possible és el diàleg sincer, seriós, profund i pacient entre tots els grups i parts afectades, per tal d'arribar a configurar un nou ordre polític just, democràtic i durador que compti amb un consens general, acceptable tant a Catalunya com a Espanya.

No hi haurà una solució definitiva basada en la força ni en la imposició unilateral de cap de les parts implicades o que suposi un perjudici greu a una d'elles. No es pot imposar unilateralment de forma coactiva una unitat política a un grup nacional o a la població d'un territori que la rebutja, com tampoc es pot constituir un Estat unilateralment de forma abrupta, sense un mínim consens general de la població del territori o sense acords amb tots els pobles veïns i interessos afectats.

Realment, “tot projecte humà se sosté sobre l'adhesió lliure i democràtica de les persones. Cal convèncer i persuadir, cal el debat polític i social respectuós, cal l'intercanvi d'opinions i la recerca comuna de solucions negociades”.⁴⁰

Ni la unitat de l'Estat espanyol és un bé moral immutable que es pugui imposar a una població o a una comunitat nacional que el rebutja, ni el dret a la lliure determinació dels pobles és il·limitat. Cal arribar a un acord o procediment de resolució que sigui acceptable pels diversos actors polítics i que compti amb l'aval d'una àmplia majoria social. Alhora, entre una opció i l'altra, hi ha també altres possibles estructures i relacions polítiques, programables a llarg termini, que podrien obtenir un grau alt de consens popular.

Des de Justícia i Pau hem afirmat en diverses ocasions que la millor sortida al conflicte era la celebració, de forma acordada entre la Generalitat i l'Estat i d'acord amb les vies legals i amb les totes garanties democràtiques, d'un referèndum o consulta a la ciutadania catalana sobre l'estatus polític de Catalunya. Considerem que, siguin quins siguin els acords que finalment es

39 Comunicat de la Conferència Episcopal Tarraconense davant l'actual situació social i política, 14 d'octubre de 2019.

http://www.tarraconense.cat/index.php?arxiu=fitxa_document&id=28206

40 Comunicat de la Conferència Episcopal Tarraconense davant l'actual situació social i política, cita nota anterior.

puguin assolir, en últim terme caldrà obtenir la seva aprovació per una majoria sòlida dels ciutadans catalans mitjançant referèndum.

Urgeixen, doncs, el diàleg i la negociació política, invertint tot el temps i els esforços que siguin necessaris. Aquest diàleg s'ha de fer en molts nivells, no solament en l'àmbit polític, creant els espais adequats en els diferents ambients socials. La societat civil i les confessions religioses han de fer la seva contribució a aquest objectiu, a fi de propiciar un clima i una opinió pública adequats, que superin els recels creats i que preparin la ciutadania per assumir els canvis que hagin de venir. En particular, com a entitat catòlica, creiem que l'Església, en la seva amplitud d'institucions i comunitats, hi té una gran responsabilitat per afavorir aquests objectius.

El diàleg requereix absència de vetos previs. Evidentment, per tot el que hem dit fins aquí, el règim constitucional i legal espanyol no pot ser invocat com a límit d'aquest diàleg. La legalitat actual, mancada de consens, pot ser el marc inicial de la negociació, i el límit per les actuacions polítiques de les parts durant el procés de resolució del conflicte. Però no pot ser el límit de cap acord, que amb tota probabilitat haurà de comportar una mutació jurídica profunda.

El diàleg requereix també unes determinades actituds: paciència, humilitat, flexibilitat, empatia, reconeixement que hi ha quelcom veritable o legítim en tota posició, identificació dels propis prejudicis o presupòsits i predisposició a revisar-los, respecte a les persones i posicions dels altres, capacitat d'escoltar, veritable disposició a renunciar a una part dels propis plantejaments, capacitat de reconèixer el mal que hom ha fet i de perdonar el mal rebut.

Malgrat les dificultats, la voluntat real d'arribar a acords a llarg termini pot obrir escenaris avui no explorats que facilitin una sortida, en el respecte de la justícia social, la solidaritat, els drets humans de tots i el bé comú.⁴¹

Finalment, el diàleg requereix que es posin les condicions prèvies que el facin possible.

Entre elles, ens sembla imprescindible l'alliberament dels dirigents polítics empresonats il·legítimament, tal com reclamen diferents organismes i experts internacionals (als quals ens sumem), i també el sobreseïment dels altres processos penals per aquells fets, basats en acusacions que considerem igualment inacceptables. Cal cercar els mecanismes legals que posin fi a tota aquesta repressió penal injustificada.

Altres condicions prèvies importants per afavorir aquest procés són la renúncia expressa a una secessió unilateral, l'absència de qualsevol classe de violència i evitar els relats o discursos polítics i mediàtics que suposin un menyspreu als

41 "Obrir i traçar un camí de pau és un desafiament molt complex, ja que els interessos que hi ha en joc en les relacions entre persones, comunitats i nacions són múltiples i contradictoris. En primer lloc, cal apel·lar a la consciència moral i a la voluntat personal i política. La pau brolla de les profunditats del cor humà i la voluntat política sempre necessita revitalització per a obrir processos nous que reconciliïn i uneixin les persones i les comunitats". Papa Francesc, Missatge per la Jornada Mundial de la Pau 2020.

http://www.vatican.va/content/francesco/es/messages/peace/documents/papa-francesco_20191208_messaggio-53giornatamondiale-pace2020.html

adversaris o que manipulin la realitat o intoxicuin l'opinió pública. Entre ells, cal evitar la sospita permanent, els judicis d'intencions o les desqualificacions personals. Cal posar fi a la pretensió maliciosa de vincular independentisme amb violència, amb ruptura de la convivència, terrorisme o totalitarisme, com també discursos que pretenguin fer responsable l'Estat de tots els mals que pateix Catalunya o ignorar l'enorme pluralitat existent tant a Catalunya com en el conjunt del territori de l'Estat.

Un acord previ que incorpori simultàniament aquests compromisos o condicions per part de tots obriria un nou escenari favorable a la recerca compartida d'una solució de fons duradora i la reconciliació entre persones i grups.

En situacions complexes com aquestes, l'experiència acumulada en la resolució de conflictes aconsella sovint cercar l'ajut o la mediació per part d'experts o institucions independents que afavoreixin el diàleg i la negociació. Ningú pot sentir-se humiliat ni desautoritzat per aquesta opció, que no significa cap cessió, sinó desig sincer de buscar solucions.

Som perfectament conscients de les grans dificultats d'aquest camí. No volem ser ingenus. S'han trencat vincles i confiances. Fa massa anys que estem ancorats en discursos antagònics, que han distanciat enormement les posicions i les percepcions d'uns i altres. La repressió penal del referèndum i dels líders independentistes també han generat i continuen causant injustament ferides profundes i perjudicis molt greus. I constatem amb dolor que hi ha dirigents i forces polítiques completament tancades a qualsevol possible negociació o acord, que ni tan sols accepten cap mena de diàleg, que alimenten el discurs basat en el ressentiment i la desqualificació personal o la injúria, o que pretenen mantenir polítiques durament repressives sobre els representants polítics de l'independentisme.

Però no ens resignem. Tenim l'esperança que aquest diàleg s'obrirà pas, encara que hagi de trigar un temps a madurar. Estem convençuts que el context polític, social i cultural, tant a Catalunya com a Espanya com a Europa, ha de portar inevitablement en aquesta direcció.

Des de Justícia i Pau, un cop més, ens comprometem a aportar tot allò que estigui en les nostres limitades possibilitats per contribuir a aquest nou escenari. Oferim també el testimoni de la nostra pregària constant i esperançada.